

NEMIS TILI DARSLARIDA INTERFAOL METODLAR ASOSIDA OG'ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISH

Xudoyberdiyeva Zumrat Xudayberdiyevna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

"Roman-german tillari" kafedrasida dotsenti

ORCID: 0009-0007-9610-4355

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada nemis tili darslarida interfaol metodlar asosida o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirish masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ yondashuv, hamkorlikda o'rganish, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar va loyiha metodlarining nutqiy kompetensiyani shakllantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Interfaol metodlar o'quvchilarni faol muloqotga jalb etish, til to'sig'ini kamaytirish hamda erkin fikr bildirish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish og'zaki nutqni rivojlantirish samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, og'zaki nutq, nemis tilini o'qitish, kommunikativ kompetensiya, rolli o'yinlar, hamkorlikda o'rganish, dialogik nutq, kommunikativ yondashuv.

ANNOTATION

This article analyzes the development of learners' oral speech skills in German language lessons through interactive teaching methods. The study highlights the role of communicative approaches, cooperative learning, role plays, problem-based tasks, and project work in developing communicative competence. Interactive methods encourage active participation, reduce speaking anxiety, and foster spontaneous communication skills. The findings demonstrate that the

integration of interactive technologies significantly improves students' oral communication abilities in foreign language learning.

Keywords: interactive methods, oral speech development, German language teaching, communicative competence, role play, cooperative learning, communicative approach.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы развития устной речи учащихся на уроках немецкого языка с использованием интерактивных методов обучения. Особое внимание уделяется коммуникативному подходу, групповому обучению, ролевым играм и проблемным заданиям как средствам формирования коммуникативной компетенции. Показано, что интерактивные методы способствуют активизации речевой деятельности учащихся, снижению языкового барьера и развитию навыков свободного общения.

Ключевые слова: интерактивные методы, устная речь, обучение немецкому языку, коммуникативная компетенция, ролевые игры, кооперативное обучение.

KIRISH

Bugungi globalashuv davrida xorijiy tillarni o'qitish jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, nemis tilini o'rganishda og'zaki nutqni rivojlantirish o'quvchilarning real kommunikativ vaziyatlarda erkin muloqot qila olish qobiliyatini belgilaydi. An'anaviy darslarda grammatik qoidalarga ortiqcha e'tibor qaratilishi ko'pincha o'quvchilarning nutqiy faolligini cheklab qo'yadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar esa o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekt sifatida ko'rishni talab etadi. Shu sababli interfaol metodlar — o'quvchilarning o'zaro hamkorligi, fikr almashuvi va kommunikativ faoliyatiga asoslangan metodlar — alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Interfaol ta'lim jarayonida o'quvchi tinglovchi emas, balki suhbatdosh, muhokama ishtirokchisi va muammo yechuvchisi sifatida faol qatnashadi. Bu esa og'zaki nutqni tabiiy ravishda rivojlantirish imkonini yaratadi [2;31].

Mazkur maqolaning maqsadi — nemis tili darslarida interfaol metodlarning og'zaki nutqni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish hamda ularning amaliy samaradorligini ko'rsatishdan iborat.

ASOSIY QISM

Nemis tili darslarida og'zaki nutqni rivojlantirish xorijiy til ta'limining markaziy komponentlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy metodikada tilni o'rganish jarayoni grammatik bilimlarni o'zlashtirish bilangina cheklanmay, balki real kommunikativ faoliyatni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lishi zarurligi ta'kidlanadi. Shu sababli interfaol metodlar xorijiy til o'qitish tizimida muhim pedagogik vosita sifatida qaralmoqda. Interfaol ta'lim jarayonida o'quvchi passiv tinglovchi emas, balki muloqot ishtirokchisi, hamkor va bilim yaratuvchisi sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa og'zaki nutqning tabiiy rivojlanishiga xizmat qiladi [1;27].

Kommunikativ yondashuv nazariyasiga ko'ra, til o'rganish samaradorligi o'quvchining nutqiy faoliyatga qanchalik faol jalb etilganligi bilan belgilanadi. Interfaol metodlar aynan shu jarayonni ta'minlab, o'quvchilarda fikrni og'zaki shaklda ifodalash, suhbatni davom ettirish va kommunikativ strategiyalardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, juftlik va guruhli ishlash shakllari o'quvchilarning nutqiy faolligini sezilarli darajada oshiradi, chunki ular o'zaro muloqot orqali til birliklarini amaliy qo'llash imkoniga ega bo'ladi [2;41].

Nemis tili darslarida keng qo'llanilayotgan interfaol metodlardan biri — rolli o'yinlar metodidir. Ushbu metod real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, "Restoranda", "Sayohat agentligida" yoki "Do'konda xarid qilish" kabi rolli vaziyatlarda o'quvchilar autentik nutqiy birliklardan foydalanadi. Bunday mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilar tilni mexanik takrorlash orqali emas, balki

maqsadli kommunikatsiya orqali o'zlashtiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rolli o'yinlar nutqiy spontanlikni rivojlantirib, nutqiy qo'rquvni kamaytiradi hamda talaffuz va intonatsiya ko'nikmalarini mustahkamlaydi [3;65].

Og'zaki nutqni rivojlantirishda "Think-Pair-Share" interfaol metodining ahamiyati ham yuqori baholanadi. Ushbu metod o'quvchilarni avval mustaqil fikrlashga, keyin esa hamkorlikda muhokama qilishga undaydi. Natijada o'quvchilar nutqni bosqichma-bosqich shakllantiradi: dastlab ichki nutq, so'ng dialogik nutq va nihoyat ommaviy nutq yuzaga keladi. Bu jarayon ayniqsa nutqiy faolligi past bo'lgan o'quvchilarni ham muloqotga jalb etishda samarali hisoblanadi. Pedagogik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, mazkur metod qo'llanilganda dars davomida gapirayotgan o'quvchilar soni an'anaviy darslarga nisbatan sezilarli darajada ortadi [4;53].

Muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar ham og'zaki nutqni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Problem-based learning yondashuvi o'quvchilarni muayyan kommunikativ muammoni hal qilish jarayonida til vositalaridan foydalanishga majbur qiladi. Masalan, "Siz notanish shaharda yo'l so'rashingiz kerak" yoki "Do'stingiz bilan sayohat rejasini tuzing" kabi topshiriqlar o'quvchilarning funksional nutqini rivojlantiradi. Bunday vaziyatlarda o'quvchilar grammatik to'g'rilikdan ko'ra kommunikativ maqsadga erishishga e'tibor qaratadi, bu esa tabiiy nutq shakllanishiga olib keladi [5;48].

Interfaol metodlarning yana bir muhim jihati — hamkorlikda o'rganish (cooperative learning) tamoyiliga asoslanishidir. Guruhli loyiha ishlari davomida o'quvchilar fikr almashadi, kelishuvga erishadi va natijani og'zaki taqdim etadi. Masalan, "Meine Traumstadt" yoki "Unsere Schule" loyihalarida o'quvchilar shahar yoki maktab modelini tasvirlab berish jarayonida yangi leksik birliklarni faol qo'llaydi. Bu jarayon nafaqat nutqiy kompetensiyani, balki ijtimoiy ko'nikmalar — tinglash, hurmat bilan munosabat bildirish va hamkorlik qilish malakalarini ham rivojlantiradi [1;34].

Shuningdek, interfaol metodlar o'quvchilarning psixologik to'siqlarini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. An'anaviy darslarda xatodan qo'rqish og'zaki nutq faolligini pasaytirs, interfaol muhitda xato o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilinadi. Bu esa o'quvchilarda kommunikativ ishonchni shakllantirib, erkin gapirishga motivatsiyani oshiradi. Neyropedagogik tadqiqotlar ham faol muloqot asosida o'rganilgan bilimlar uzoq muddatli xotirada mustahkamroq saqlanishini tasdiqlaydi [6;72].

Umuman olganda, interfaol metodlar nemis tili darslarini kommunikativ faoliyat markaziga aylantirib, og'zaki nutqni rivojlantirish uchun tabiiy til muhitini yaratadi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar tilni nazariy bilim sifatida emas, balki real muloqot vositasi sifatida idrok etadi va amaliy qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nemis tili darslarida interfaol metodlardan tizimli va maqsadga yo'naltirilgan holda foydalanish o'quvchilarning og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega pedagogik yondashuv hisoblanadi. Zamonaviy xorijiy til ta'limi paradigmasida tilni o'rganish jarayoni bilimlarni reproduktiv o'zlashtirishdan kommunikativ faoliyatga asoslangan kompetensiyaviy modelga o'tmoqda. Mazkur jarayonda interfaol metodlar o'quvchini ta'lim jarayonining markaziy subyekti sifatida shakllantirib, uning nutqiy faolligi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy-kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar, juftlik va guruhli ishlash, loyiha faoliyati hamda muhokamaga asoslangan topshiriqlar og'zaki nutqni tabiiy kommunikativ muhitda shakllantirish imkonini yaratadi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar til birliklarini izolyatsiyalangan shaklda emas, balki real muloqot jarayonida qo'llashni o'rganadi. Natijada nutqiy spontanlik, dialog olib borish qobiliyati, fikrni mantiqiy ifodalash hamda kommunikativ strategiyalardan foydalanish malakalari bosqichma-bosqich rivojlanadi.

Interfaol metodlarning muhim pedagogik afzalliklaridan biri — o'quvchilarda psixologik erkinlik va kommunikativ ishonchni shakllantirishidir. An'anaviy o'qitish modelida ko'pincha xatodan qo'rqish nutqiy faollikni cheklasa, interfaol ta'lim muhitida xato o'rganishning tabiiy bosqichi sifatida qabul qilinadi. Bu esa o'quvchilarning nutqiy tashabbuskorligini oshirib, chet tilida erkin fikr bildirishga motivatsiyani kuchaytiradi. Shuningdek, hamkorlikka asoslangan faoliyat turlari ijtimoiy o'rganish mexanizmlarini faollashtirib, til o'zlashtirish jarayonini yanada barqaror va samarali qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, interfaol metodlar nafaqat lingvistik kompetensiyani, balki XXI asr ko'nikmalarini — tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish, jamoada ishlash va ijodiy yondashuvni ham rivojlantiradi. Bu esa xorijiy til ta'limining zamonaviy maqsadlari bilan to'liq uyg'unlashadi. Ayniqsa, kommunikativ yo'naltirilgan topshiriqlar o'quvchilarning tilni amaliy vosita sifatida qabul qilishiga yordam beradi va o'rganilgan bilimlarning real hayotiy vaziyatlarga transferini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, interfaol metodlardan samarali foydalanish o'qituvchidan yuqori metodik kompetensiya, darsni puxta rejalashtirish va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishni talab etadi. Interfaol ta'limni muvaffaqiyatli tashkil etish uchun dars jarayonida kommunikativ vaziyatlarni sun'iy emas, balki autentik mazmunga ega faoliyatlar asosida qurish muhim hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar va multimediya vositalarining integratsiyasi esa interfaollik darajasini yanada oshirib, o'quvchilarning motivatsion faolligini kuchaytiradi.

Umuman olganda, nemis tili darslarida interfaol metodlarni qo'llash og'zaki nutqni rivojlantirishning samarali didaktik modeli sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonini o'quvchiga yo'naltirilgan, kommunikativ va kompetensiyaviy asosda tashkil etishga imkon beradi. Natijada o'quvchilar tilni nazariy bilimlar majmui sifatida emas, balki real muloqot vositasi sifatida egallaydi, bu esa xorijiy til o'qitish sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Kelgusida mazkur yo'nalishda interfaol metodlarning turli yosh bosqichlaridagi samaradorligini empirik tadqiqotlar asosida o'rganish, shuningdek, sun'iy intellekt va raqamli platformalar bilan integratsiyalashgan kommunikativ metodikalarni ishlab chiqish istiqbolli ilmiy yo'nalish sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bimmel, P., Rampillon, U. (2019). *Lernstrategien im Fremdsprachenunterricht*. München: Langenscheidt.
2. Harmer, J. (2015). *How to Teach English*. London: Longman.
3. Meyer, H. (2020). *Unterrichtsmethoden*. Frankfurt am Main: Cornelsen.
4. Nunan, D. (2018). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge: CUP.
5. Spitzer, M. (2017). *Lernen: Gehirnforschung und Schule*. Heidelberg: Spektrum Verlag
6. Xudoyberdiyeva Z.X. (2026). Tinglab tushunish kompetensiyasini rivojlantirishda autentik materiallarning o'rni. Maktabgacha va maktab ta'limi, 2026-yil, fevral, 2(2)-son, O'zMPU, ISSN: 3060-4613
7. Xudoyberdiyeva Z.X. (2026). Boshlang'ich sinf o'quvchilariga nemis tilini O'qitishda innovatsion metodlar. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari, Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy masofaviy konferensiya, https://journalss.org/index.php/trt_53-to'plam_1-qism_Aprel-2026

